
PREZENTĂRI DE CARTE

Valentin Radu, Constantin Haită, Adrian Bălășescu (eds.), *Cercetări Arheologice*, XXVII, 2020, Cercetări Pluridisciplinare de Arheologie. *In memoriam* Dragomir-Nicolae Popovici, Editura Mega, Cluj-Napoca, 484 p., ISSN 0255-6812.

Cristian Eduard ȘTEFAN*

Numărul XXVII al revistei *Cercetări Arheologice* editată de Muzeul Național de Istorie a României este dedicat memoriei cunoscutului cercetător al epocii neo-eneolitice care a fost Dragomir-Nicolae Popovici. Șantierele școală de la Bordușani *Popină* și Hârșova tell, adevărate repere ale cercetării eneoliticului din România, au format o pleiadă de cercetători, ajunși acum la maturitatea științifică deplină, un argument în plus de a-și exprima recunoștința față de regretatul arheolog.

Volumul debutează cu două evocări, *In memoriam* (C. Haită, V. Radu, A. Bălășescu) și *Obituar* (F. Drașovean), urmate de secțiunea *Dragomir-Nicolae Popovici. Activitatea științifică* (C. Haită, V. Radu, A. Bălășescu) și de 20 de studii, majoritatea fiind dedicate epocii neo-eneolitice (14), dar și paleoliticului (1), mezoliticului (1) epocii bronzului (1), epocii romane (1) sau perioadei moderne (2).

Primul studiu, *Contrasting approaches to lithic assemblages: a view from no man's land*, elaborat de M. Anghelinu, L. Niță și C. Cordoș, abordează variabilitatea litică într-un studiu de caz din ambele tipare teoretice și metodologice consacrate (anglo-american, de tradiție Binfford și francez, de tradiție Bordes), constatând că ambele demersuri au punctele lor forte și sunt complementare în ceea ce privește valoarea lor euristică.

Al doilea studiu, *Prehistoric adornments from Cuina Turcului*, scris de M. Mărgărit, A. Boroneanț și C. Bonsall, analizează podoabele preistorice din adăpostul de sub stâncă de la Cuina Turcului, jud. Mehedinți. Se constată continuitatea unor tradiții din mezolitic (epipaleolitic) în neoliticul timpuriu, dar și apariția unor scheme tehnologice mai complexe în neolitic. Acestea din urmă ar putea fi dovada sosirii unor populații noi în zona Porților de Fier, care să fi adus cu ele noile tehnologii.

Al treilea studiu, *Considerații privind poziția cronologică și culturală a etapei timpurii a culturii Vinča în Transilvania*, le aparține lui D. Diaconescu și C. Suciuc și abordează problema apariției și răspândirii culturii Vinča în Transilvania, prin modelarea bayesiană a datelor radiocarbon cunoscute și prin comparația cu situl eponim, de la Vinča-Bjelo Brdo. Din momentul apariției fazei B a culturii Vinča în Transilvania, se constată o disociere clară de

* Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Academia Română, București, România; cristarh_1978@yahoo.com.

materialul din același palier cronologic descoperit în situl eponim, ceea ce repune pe tapet problema unei variante regionale a culturii.

Al patrulea studiu, *Așezarea precucuteniană de la Isaiia-Balta Popii (com, Răducăneni, jud. Iași, România – cercetări arheologice interdisciplinare*, realizat de N. Ursulescu, F.A. Tencariu, A. Asăndulesei, D.-M. Vornicu, A. Vornicu-Țerna, A. Mișu-Pintilie, prezintă cercetările arheologice întreprinse de-a lungul a 15 campanii în așezarea precucuteniană de la Isaiia-Balta Popii. Pe lângă săpăturile arheologice propriu-zise, au fost întreprinse o serie de alte investigații: geografic-pedologice, topografice, geologice, prospecțiuni geomagnetice, arheozoologice, paleobotanice, arheologie experimentală, analize fizico-chimice, toate acestea întregind tabloul locuirii eneolitice din așezarea cercetată.

Al cincilea studiu, *Pour un relecture des collections archéologiques néolithiques et chalcolithiques dans la zone de Hamangia-Baia: nouvelles données chronologiques relatives aux recherches conduites par Dumitru Berciu*, scris de L. Carozza, C. Micu, A. Bălășescu, S. Ailincăi, A. Burens, O. Gâza, C. Mănăilescu, reanalizează cercetări mai vechi întreprinse de D. Berciu în zona Baia din jud. Tulcea. Studiul este o primă etapă a unui proiect mai vast care are sopolul, printre altele, să propună o cronologie solidă a neoliticului dobrogean, bazată pe un eșantion consistent de date radiocarbon.

Al șaselea studiu, *Câteva considerații privind vasele cu tub neo-eneolitice descoperite pe teritoriul României*, este scris de L. Grigoraș și analizează o categorie mai aparte de vase, anume cele cu tub, pornind de la două descoperiri din așezarea de la Pietroasa Mică-Gruuiu Dării, jud. Buzău. Sunt trecute în revistă toate posibilele funcții ale acestui tip de vas prezente în literatura de specialitate (biberoane, vase pentru fermentat, vase pentru ofrande și libații etc.), autorul preferând pentru denumirea mai neutră, de vas cu tub, obiectivată de forma specifică a acestuia.

Al șaptelea studiu, *Un depozit de silexuri în așezarea gumelnițeană de la Geangoești, jud. Dâmbovița*, este elaborat de A. Ilie și L. Niță. Pornind de la o descoperire din așezarea de tip *tell* de la Geangoești, autoarele analizează acest tip de descoperire pe un spațiu mai larg, prin prisma accesului comunităților gumelnițene la acest tip de resursă. Este posibil ca acest tip de descoperiri să fie legate de anumite tipuri de activități domestice.

Al optulea studiu, *Topoare de silex descoperite în așezările culturii Gumelnița de la Urlați (jud. Prahova), Ciolăneștii din Deal, Țigănești (jud. Teleorman), Surdulești (jud. Argeș) și Uzunu (jud. Giurgiu)*, scris de A. Frînculeasa și I. Torcică, analizează nouă piese de acest tip prezente în trei areale distincte din Muntenia. În general, se acceptă că acest tip de piesă era folosită la prelucrarea lemnului, dar sunt și teorii că erau parte dintr-un fel de plug primitiv.

Al nouălea studiu, *Date geomorfologice și sedimentologice privind formarea tell-ului de la Hârșova*, scris de C. Haită, abordează o problemă foarte importantă, și anume formarea și evoluția unei așezări de tip *tell*, în cazul de față cea de la Hârșova. Sunt amintite principalele etape de locuire a așezării de tip *tell*, de la Boian până la locuirea romană. S-a afirmat în concluzie că *tell*-ul are o structură complexă, fiind observate etape de construcție și amenajare continuă.

Al zecelea studiu, *Eneolithic bifacial implements from the Gumelnița layers of Hârșova and Bordenani tell settlements*, scris de L. Niță, aduce în atenție două tipuri de obiecte de silex prezente în cele două așezări de tip *tell*, în faza Gumelnița A2: topoarele și vârfurile de săgeți. Acestea sunt analizate din punct de vedere al etapelor de producție, al utilizării lor, al urmelor de uzură, dar și al contextelor de proveniență. Proporția lor mică în cadrul uneltelor de silex

din cele două *tell*-uri este pusă fie pe seama importanței reduse din punct de vedere economic, fie pe raritatea materiei prime.

Al unsprezecelea studiu, *Exploatarea mamiferelor din nivelul Boian Spanțov din tell-ul de la Hârșova (secțiunea C)*, îi aparține lui A. Bălășescu și analizează resturile osteologice eneolitice timpurii de la Hârșova. S-a constatat o prezență a bovinelor și a ovicaprinelor, care erau exploatare pentru carne și pentru lapte, a porcului, crescut pentru carne și grăsime; o prezență relativ insolită este cea a câinelui, foarte important pentru paza turmelor, dar având și o funcție alimentară. Ca faună sălbatică, dar cu prezență redusă în economia comunităților eneolitice timpurii, sunt atestate mistrețul și cerbul.

Al doisprezecelea studiu, *Exploatarea resurselor acvatice la comunitățile preistorice din tell-ul de la Hârșova (mileniul V BC)*, este elaborat de V. Radu și analizează resturile faunistice provenind din nivelurile Boian și Gumelnița de la Hârșova, mai ales cele legate de exploatarea resurselor acvatice. Sunt atestate cel puțin 21 de specii de pești, majoritatea de apă dulce, dar și exploatarea moluștelor *Unio* și *Anodonta*. Se constată sezonalitatea unor activități legate de organizarea structurilor arheologice, a spațiului locuit și a evoluției acestor locuiri în funcție de schimbările din mediul înconjurător.

Al treisprezecelea studiu, *On the chalcolithic plant economy of the Hârșova-tell settlement (Romania): recent archaeobotanical results*, scris de R. Hovsepyan, R. Buxó Capdevila, D.-N. Popovici, analizează resturile de plante descoperite în locuirile Boian, Gumelnița și Cernavodă din așezarea de tip *tell* de la Hârșova. Sunt atestate diferite tipuri de grâu –alacul, emmerul, grâul comun, alacul spelt, grâul Timopheev–, orzul nud, linteia, mazărichea și mazărea comună. Pe lângă cultivarea legumelor și a cerealelor, este atestată viticultura sau utilizarea strugurilor sălbatici, fiind consumate de asemenea și fructele, nucile și semințele comestibile.

Al paisprezecelea studiu, *Fortificația Frumușicăi: un șanț de apărare din eneolitic la Bodești (jud. Neamț)*, aparține autorilor R. Munteanu și D. Garvăn și tratează problema șanțului de apărare a așezării de la Bodești-Frumușica, rămasă oarecum nerezolvată de vechile cercetări. O secțiune deschisă în anul 2013 a dus la documentarea unui șanț transversal care barează accesul dinspre terasa alăturată. Șanțul avea o deschidere de circa 11 m și o adâncime de peste 3,5 m, coborând până la stratul geologic. Șanțul avea mai multe secvențe de umplere, cea mai consistentă din faza Cucuteni A, dar autorii consideră că mai este nevoie de alte secțiuni pentru a completa datele existente.

Al cincisprezecelea studiu, *Despre evoluția culturilor Precucuteni și Cucuteni. Analiza bayesiană a datelor ¹⁴C vs. crono-tipologie*, elaborat de D.-N. Popovici și F. Drașovean, analizează datele radiocarbon din aria Precucuteni-Cucuteni prin prisma modelării bayesiene, ordonate pe modele culturale și stratigrafice, unde a fost posibil. S-a obținut o rafinare a modelelor precedente și s-a creat o bază de pornire pentru analizele de corespondență a ceramicii acestor culturi.

Al șaisprezecelea studiu, *Noi date cronologice referitoare la culturile Cernavodă I și Cucuteni obținute în urma cercetărilor arheologice de la Săveni (județul Ialomița)*, având ca autori pe C. Preoteasa, F. Vlad, A. Bălășescu, R. Coman, ne prezintă cadrul cronologic parțial comun existent între Cucuteni B2 și Cernavodă Ib, prin prisma a trei date radiocarbon obținute din așezarea de la Săveni, jud. Ialomița. Datele de la Săveni sunt foarte importante, întrucât sunt printre puținele din această perioadă de pe teritoriul României, dar și prin legăturile cu arealul cucutenian dovedite prin importuri și datări din acea zonă, dar și prin corelarea cu locuirile contemporane din Bulgaria.

Al șaptesprezecelea studiu, *Analiza unui lot de materiale destinat torsului și țesutului, aparținând epocii bronzului, descoperit la Hurezani, com. Hurezani, jud. Gorj*, elaborat de O. Gheorghe și P. Colțeanu, documentează un lot de fusaiole, „capete de băț” și greutatea de lut legate de tors și țesut, descoperite în așezarea Verbicioara de la Hurezani, jud. Gorj. O observație interesantă ni se pare aceea că forma și greutatea fusaiolelor sunt în relație directă cu tipul și grosimea firului rezultat în urma toarcerii.

Al optsprezecelea studiu, *Castrul legionar de la Potaissa (Turda). 45 de ani de cercetări arheologice*, scris de M. Bărbulescu sintetizează cele peste patru decenii de cercetări întreprinse în castrul de la Potaissa (azi Turda). Situația fericită de aici, monumentul nefiind suprapus de construcții ulterioare epocii romane, a dus la transformarea castrului de la Potaissa într-un reper al arheologiei clasice românești și europene.

Al nouăsprezecelea studiu, *Membri ai familiei Corbeanu și ale lor morminte din fosta biserică a Mănăstirii Cătăului*, realizat de G. Trohani republică, în condiții grafice mai bune, rezultatele vechilor săpături din 1965-1967, 1977 și 1988 conduse de Gh. Cantacuzino la Căscioarele. Sunt prezentate mai ales obiectele descoperite în cavoul 4 atribuit Mariei Corbeanu-Herescu, prima soție a omului politic și de cultură Udriște Năsturel Herescu.

Al douăzecilea studiu, *Câteva date despre conferințele lui Ioan Andrieșescu la radioul public*, scris de C.I. Nicolae, ne aduce în atenție câteva documente inedite legate de activitatea lui I. Andrieșescu. Este vorba de textele unor conferințe susținute de arheologul interbelic la radio, demers de altfel obișnuit în epocă (printre alții au conferențiat la radio R. Vulpe, Vl. Dumitrescu, I. Nestor, D.V. Rosetti sau C.S. Nicolaescu-Plopșor). Temele abordate de I. Andrieșescu sunt cele regăsite și în publicistica sa: arta presitorică, muzeele, preistoria, personalități ale istoriei și arheologiei.

Volumul se prezintă în condiții grafice de foarte bună calitate, dar excelează mai ales prin calitatea textelor, toate aparținând unor cercetători consacrați, o dovadă în plus a personalității de excepție a celui care a fost D.-N. Popovici. Un arheolog și un cercetător de prim rang, cu o permanentă dorință de autoperfecționare, dar mai ales un creator de școală, prin mâna căruia au trecut mulți dintre actualii noștri colegi. Cercetarea așezărilor de tip *tell* din România și din sud-estul Europei a suferit o ireparabilă pierdere...